

1 9 9 1

"...ATOTS
ELS MENUTS D'AQUÍ
D'ALTRES BANDES..

EL PARE BOTERUT
I'ESPARDENYETA
LA GALLINA POLITANA
A BITLLES
NINETA NININ
A LA UNA EL SOL I LA LLUNA
LA PUPUT
EL TIO FRESC

LS JOCS DELS NOSTRES BESAVIS

Tots nosaltres, de ben segur, hem sentit explicar als nostres avis i als nostres pares com jugaven quan eren petits, quins jocs eren els més corrents entre les colles de vailets de l'època. Aquest calendari us explicarà, al llarg de tot 1991, a què jugaven no ja els avis, sinó els besavis i rebesavis! Ja veureu com us n'adonareu que s'ho devien passar d'allò més bé: no s'avorrien gaire i cada joc era l'oportunitat de descobrir l'entorn i les grandeses -i les febleses- dels companys de joc.

Hem tingut la sort, tots plegats, que es conserva l'obra escrita d'un molletà entranyable, com és Vicenç Plantada, que va néixer el 1839, al nostre poble. Plantada fou una persona força important a la seva època, tant per les múltiples activitats i afeccions que conreava, com per la dimensió del seu pensament, que el va portar a defensar actituds de catalanisme, progrés i llibertat, en el sentit més ampli de les paraules.

Amb aquest calendari, l'Ajuntament no només ha volgut continuar en la línia que sigui un mitjà per conèixer la nostra història i la nostra realitat locals, sinó que, a més, vol reivindicar la figura de Vicenç Plantada, perquè cal que comencem a veure que el seu interès supera els límits pròpiament locals i s'entronca de ple amb l'esperit l'údic, tolerant i obert de la millor gent il.lustre del segle passat.

Us convido a delitar-vos amb les il.lustracions, amb tot l'aire de passat feliç i l'údic que suggereix cada pàgina del calendari. Jo hi trobo un contrast perfecte entre antic i modernitat, que és, en el fons, una feliç unió entre el passat comú de tots nosaltres i el nostre afany per ser, avui, més dignes i més solidaris amb l'herència rebuda d'un món més just i lliure.

Molt bon any 1991!.

Montserrat Tura i Camafreita
Alcalde

Vicenç Plantada i Fonolleda, fill de Mollet del Vallès, hi va viure entre 1839 i 1913. Va ser, sobretot, mestre. I això, curiosament, no ho diu la placa de carrer que porta el seu nom. Des que tenia uns vint anys i fins a més de setanta es va dedicar a ensenyar lletra als nens i les nenes del poble. Segons en Joan Castells, de ca la Rosa, que el va conèixer, va ser el primer mestre que va ensenyar català a Mollet. Va fundar la que deu ser la primera associació infantil / protectora d'animals amb canalleta de la vila.

Va escriure el llibre *Algunos amigos íntimos del agricultor* per demostrar el bé que feien les aus a les collites i evitar, així que les seguissin caçant. Se sentia pagès, va estudiar veterinària, i va ensenyar a la gent del camp higiene i com pujar millor el bestiar.

Va estimar la terra, la mateixa on ara vivim, encara que tan maltractada, i va escriure la *Geografia local de Mollet del Vallès*, la primera i fins ara única, en col.laboració amb el també mestre Josep Payà i Raurich. Vicenç Plantada va fundar el primer Centre Catalanista del Vallès, per divulgar-hi les idees de progrés, de democràcia i protecció dels drets de la pagesia. Va col.laborar als diaris i revistes més prestigioses de Barcelona i del Vallès de l'època, com *La renaixença*, *L'art del pagès*, *Diari de Sabadell* o *El Vallès Nou*.

Vicenç Plantada és una de les personalitats més interessants que ha donat el Vallès, amb una obra escrita que valdria la pena tornar a editar i llegir.

I potser els menuts d'aquí i d'altres bandes jugaran a alguns dels jocs recollits pel mestre. N'hem seleccionat uns quants per al calendari d'aquest any, que deu ser el més juganer de tots els que es fan i es desfan.

Josep Masats

Calendari 1991.

ELS JOCS DELS NOSTRES BESAVIS. COM JUGAVEN FA MOLTS ANYS Ajuntament de Mollet del Vallès

Textos: Vicenç Plantada i Fonolleda. *Selecció:* Gabinet de Comunicació i Relacions Ciutadanes. *Adaptació lingüística:* Josep Masats.

Il.lustracions: Lluïsa Jover. *Disseny:* Toni Viaplana. *Impressió:* Instant Copy

1 9 9 1

EL PARE BOTERUT

- Conillets a amagar,
que la llebre va a caçar:
De nits i de dies
Que el sol es ponía.
Conillets...
¿Sou ben amagats?
- Sí...

"
... Qui vol
amagar-se
amb mi ?..
"

GENER

	1 Cap d'Any	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22 Sant Miquel	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

FEBRER

					1	2	3
4	5	6	7	8	9	10	
11	12	13	14	15	16	17	
18	19	20	21	22	23	24	
25	26	27	28				

Joc de nois i noies

Entren en aquest joc tants nois o noies com siguin. (El descriuré fet per nois). Per jugar-lo s'assen un noi en un portal, una pedra o a terra i diu: «qui vol amagar-se amb mi?» El qui té aquest gust s'agenolla, es tapa la cara amb les mans i posa el cap entre les cuixes del que s'està assegut, que és qui porta el joc. Després tots els altres nois piquen a poc a poc l'esquena del que està amagat, tot cantant:

El Pare Boterut
S'ha orinat a l'embut.
Entre embuts i gregos
Pegar sin hablar (1)
Hablar sin pegar (2)
A la molinera i els set
quartans,
Cada quartera patim, patam
(3),
A la molinera i els set
quartans,
Cada quartera patim, patam.

Acabat de dir això, els nois corren a amagar-se. Mentrestant el qui porta el joc va dient:

- Conillets a amagar,
que la llebre va a caçar:
De nits i de dies
Que el sol es ponía.
Conillets...
¿Sou ben amagats?
- Sí...

Llavors el noi amagat s'alça, va a buscar els altres i procura agafar-los. Aquests fugen corrent tant com poden a tocar el qui és assegut. Si ho aconseguixen estan salvats. Els qui abans de tocar-lo són agafats han d'entregar una penyora. Al primer agafat li toca amagar-se en el que està assegut. Quan tots els nois, o la major part, són penyorats, es distribueixen les penyores. Llavors l'assegut n'agafa una i diu:

- De qui és aquesta penyora?
- De mi, senyora.
- Que farà vostè per haver-la?
- Tot el que vostè voldrà.

El qui dirigeix el joc mana fer diferents coses als penyorats, per exemple: que vagi a comprar anelles, pinyons, aguardent. Els nois van a una tenda on venguin el que els han dit, i quan els ho van a pesar o a mesurar, els nois en fugen rient tots a més no poder. O bé se'ls mana fer pectoris, abraçades, etc., a altres nois. Fet tot això, se'ls va entregant les penyores, i s'acaba el joc d'un mode molt divertit. Si no juguen a penyores es torna a fer el joc, i s'amaga el primer que han agafat. Aquest joc desenrotlla les forces físiques.

(1) i (2) Només pot cantar el qui està assegut: si un altre diu res, ha de parar.

(3) En dir «patim, patam», peguen més fort.

1 9 9 1

L'ESPARDENYETA

JOC DE NOIS I NOIES

Siguin nois, siguin noies o tot barrejat que, trobant-se al carrer o la plaça, resolen jugar a l'espardenyeta. N'escullen un que fa de capità i s'asseuen els altres a terra, l'un al costat de l'altre, fent rotlle. Com més són, més bonic és. Asseguts ja, el capità es treu una espardenya, l'agafa amb una mà per un cap i va donant voltes pel darrera dels nois i les noies de la rotllana. Mentrestant va dient-los el que vol, sempre que pertanyi a un acte de la vida o d'algun ofici. Per exemple diu:

- A cosir gorres.

Tots es treuen la gorra o el mocador, si hi ha noies, fent com qui la cus, agafant, si poden, una palla o un tronquet.

- A estirar el nyinyol.

Tots fan com aquell que es cus les sabates.

- A picar l'enclusa.

Tots es donen cops de puny a la cuixa.

- A dormir.

Fan l'adormir, etc.

Quan vol diu:

- Mans endarrera.

Tots posen les mans cap al darrera, palpant amb els dits tot l'espai que poden. Fan això perquè el capità, un cop dites les últimes paraules, amb dos o tres volts més que doni, ha de deixar l'espardenya darrera d'un noi.

Si aquest no la troba, en passar el capità la recull i li dona cops d'espardenya i l'empaita corrents, fins que han fet una volta, tan de pressa com han pogut, i el que corria al davant s'ha tornat a asseure al seu lloc. Torna a començar el joc i el segueix fent el mateix noi o la mateixa noia. Si en deixar l'espardenya el noi se la troba, s'alça a l'instant, l'agafa i corre darrera del capità. Aquest, mentre corre, no pot separar-se dels peus dels nois. Si pot haver-lo li dona cops d'espardenya. Quan el noi que fa de capità es troba cansat, s'asseu en el lloc de l'altre i es torna a començar.

MARÇ

				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Divendres Sant

ABRIL

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

Pascua Florida

DOS JOCS MOLT DIVERTITS

A BITLLES

(Joc de nois grans i altres edats)

La paraula bitlles serveix per donar nom al joc i a sis trossos de fusta d'uns tres centímetres de llarg per uns sis centímetres de diàmetre. Són planes per un cap i una mica afuades per l'altre. N'hi ha una de més alta que té el nom de reina. Entren en el joc tres trossos més de fusta, no del tot tan llargs com les bitlles, anomenats bitllots. Tant les bitlles com els bitllots solen ser tornejats. I aquests són esfèrics de la part més ampla, amb això es diferencien de les bitlles.

Dos en són prou per jugar-hi, també poden ser-ne quatre, anant dos a dos de companys. Planten les bitlles posant-les que toquin a terra per l'extrem ample, tres en renglera, separades l'una de l'altra uns tres centímetres, tenint la precaució que la reina vagi al mig. Darrera d'aquestes, a la distància també d'uns tres centímetres, es planten les altres tres. A la distància d'uns quatre metres enfront del rengle de la reina es fa una ratlla. Des d'aquesta, cada jugador, posant-hi un peu, tira en direcció a les bitlles els tres bitllots. Si amb un, dos o tots tres fa ronda, que consisteix en el fet que quedi una sola bitlla dreta, tenint molt de mèrit si pot quedar-hi la reina, guanya el que es jugaven. Si les fa caure totes, o en queda més d'una de dreta, perd la mà i tira l'altre.

A aquest acte se li dona el nom de cul. Com que el qui fa ronda queda amb la mà, en començar el joc es fa una tria per saber qui li toca de dret ser el primer de tirar.

LA GALLINA POLITANA

(Joc de nois i noies)

Reunits uns quants nois o noies, s'asseuen a terra formant rotlle, tenint els peus a la part de dintre i amb les cames estirades. Un d'ells, amb l'extrem dels dits de la mà dreta, va tocant la punta de cada peu, incloent-hi els seus, dient, cantant, en cada toc, una síl·laba del vers següent:

La Gallina Politana
Ne fa un ou cada setmana;
Poni un, poni dos, poni tres,
Poni quatre, poni cinc,
Poni sis, poni set, poni vuit,
Poni nou, poni deu,
La gallina de la Seu.
Amaga tu aquest sant peu,
Que no és teu ni meu
Sinó de la Mare de Déu.

El peu que resulta ser l'últim, si el seu amo no el retira o l'arrossega ben de pressa, rep patacades del director. I tornen a començar, si volen, canviant o no a qui dirigeix. Si segueixen, els peus amagats no poden tornar a sortir.

"...Poni un,
poni dos,
poni tres,..."

MAIG

		1	2	3	4	5
		Festa del Treball				
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

JUNY

					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
Sant Joan						

1 9 9 1

NINETA

NININ

Aquest joc es pot fer dins d'una casa o bé a fora. Si és a fora, és necessari que hi hagi un badiguer de llates o quadrats, feixines, pallers..., és a dir, alguna cosa on poder amagar enlaire, si es vol, la penyora que es necessita per fer el joc tal com després direm.

Poden jugar-hi tants com siguin units. Escollit el primer que ha d'amagar, aquest es treu el mocador (si no en té li'n donen un), hi fa tres nusos, un a cada cap i un altre al mig, i diu als altres: «amagueu-vos».

Quan tots són amagats i està convençut que cap noi o noia el veu, busca un amagatall i hi posa el mocador de manera que no es vegi gens. Llavors se n'aparta un xic i en veu alta va cantant:

La nineta,
La ninin,
Jo l'amago
I no la tinc.

Corren els amagats cap allà on el noi va cantant. Tots busquen el mocador, i si no el troben, pregunten:

- En cel o en terra?

L'altre, si l'ha amagat per terra, respon: «en terra»; si l'ha amagat enlaire, diu: «en cel». No enganya mai amb aquestes respostes i els altres, per tant, no han de buscar en tantes parts.

Si dura estona que el busquen i no saben trobar-lo, tornen a preguntar:
- Qui es crema?

I respon el que ha amagat el mocador: «En Joan, en Pere, l'Antònia...», és a dir, el noi o la noia que és més a prop del mocador i van fent-ho així fins que un el troba. En aquest cas, agafa el mocador i corre al darrera dels altres, colpejant els que pot atrapar mentre corren, fins que diuen: «prou». I amb aquesta paraula queda acabat aquest alegre divertiment. Aquest joc desenrotlla el raciocini i les forces físiques.

JULIOL

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

AGOST

			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

J O C D E N O I S I N O I E S

1 9 9 1

La PUPUT

Joc de nois i també de noies

Un noi o una noia diu: - Puput.
La Puput respon: - Muller.
N: - D'on vénis?
P: - De Roma.
N: - Què portes?
P: - Corona.
N: - Què busques?
P: - Muller.
N: - Fes tres salts i busca-la bé.

Qui fa de Puput és al mig d'un rotlle de nois i noies agafats per les mans. Va tapat d'ulls amb un mocador i porta dos rocs a les mans. Després d'haver dit el vers, la Puput fa tres salts, mans que voltin i, en dir «prou», s'aturen. Llavors posa els dos rocs entre els peus d'un del rotlle. El qui té els rocs als peus entra dins del rotlle i pica amb els rocs darrera de la Puput. Aquesta procura agafar-lo i, quan el té, ha d'endevinar el seu nom. Si no ho encerta, els altres li diuen que no l'és. Aleshores, el que ha entrat torna a picar amb els rocs i la Puput, a buscar-lo, agafar-lo i endevinar-lo. Si ho endevina, la destapen d'ulls i el qui picava queda Puput. Aquest joc fa riure molt perquè s'enganya la Puput molt sovint quan aquesta agafa els del rotlle. I quan la Puput té el dels rocs, fa riure molt quan el palpa, li fa pessigolles i pels acudits que diu per fer riure o enraonar a qui ha agafat, provant de conèixer-lo. Aquest joc desenrotlla la memòria i el raïocini. Darrera de la porta hi ha un fus. Acabat. Amén Jesús.

JOC QUE SOLS JUGUEN ELS NOIS GRANS

Per fer aquest joc es posa un noi una mica ajupit, recolzant, si vol, les mans als genolls. Els altres, des de set o vuit passes lluny, arrenquen correguda i han de saltar per damunt d'ell, tot posant-li les mans a sobre l'esquena, i tot dient a cada salt:

A la una, el Sol i la Lluna (2).
A les dues, les orelles meues.
A les tres, no digues res (1).
A les quatre, però qui loca (2).
A les cinc, posarem el dring (3).
A les sis, el cavall gris.
A les set, el barretet (4).
A les vuit, un bon bescut (5).
A les nou, el dinar es cou.
A les deu, farem la creu (6).
A les onze, Santa Maria s'enfonsa: a collir confits (7).
A les dotze, la vocolina.

(?) Qui s'equivoca en alguna nota para, i qui parava salta.

- (1) No es pot dir res més que les paraules del joc, fins a tornar a saltar.
(2) S'ha de deixar sobre l'esquena del que para una prenda, per exemple: un mocador. Tampoc pot fer-ne cap de les posades fins que n'hi hagi set.
(3) En saltar, cada u pren la seva prenda, i, en tocar de peus a terra, ha de fer una salutació.
(4) Cada u, en saltar, ha de dar a l'esquena del qui para un cop més o menys fort.
(5) Després d'haver saltat, en tocar a terra, els peus han de quedar encreuats.
(6) En haver saltat s'han d'agafar grapat de terra i tirar-les enlaire.

Aquest joc és molt higiènic. També és molt divertit si no hi ha cap noi mal intencionat. Si n'hi ha algun, moltes vegades causa ploralles per les cagudes que ocasiona.

SETEMBRE

						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

OCTUBRE

	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

PASSATEMPS DE JOVES I ADULTS

El Tio fa reventar de riure els espectadors quan és fet per dues persones, si pot ser un home i una dona, naturalment gracioses. S'acostuma a fer-lo als aplecs o altres punts on es reuneix gent. És més divertit si pot fer-se a la vetlla. Quan n'hi ha molts de junts en un punt, siguin tots coneguts o no, de sobte es presenta un home amb la cara semi-sèria al mig de tothom, fent salts, portant penjada al capdavall de l'esquena un bon borrell de cànem o paper que li penja cosa d'un pam.

I va cantant mentre salta. O bé, si s'està quiet, fa anar d'una

part a l'altra el cànem ben de pressa, amb els ràpids moviments

de les anques, pel motiu que aviat direm.

Al moment d'haver sortit, els allí presents fan rotlle al seu voltant, guaitant en totes direccions per veure qui es presentarà amb la candela o el ciri encès. En general no es fa esperar gaire una dona o un home (considerarem que és una dona), amb la cara seriosa, gruixudeta, bellugadissa, portant el ciri encès.

Aquesta es fica al mig del rotlle, es posa darrera del portador del Tio, un poc ajupida, i apunta el foc a l'estopa per encendre-la. De vegades no aconsegueix mai aquest fi, a causa dels prompts moviments que hem dit que fa el citat portador del Tio.

Mentre salten, brinquen o es belluguen, l'un perquè no li encenguin el Tio i l'altra per encendre'l, van cantant:

L'home:

*No me l'encendràs
El Tio, Tio fresc
No me l'encendràs
El Tio del «detràs».*

La dona:

*Jo te l'encendré
Lo Tio, Tio fresc;
Jo te l'encendré
El Tio de paper.*

Van cantant i movent-se fins que li encén el Tio, o ve que paren per gust o cansats.

Els dos que fan la broma ja van avinguts per endavant.

NOVEMBRE

				1 Totx Savar	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

DESEMBRE

						1
2	3	4	5	6 Dià de la Constitució	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25 Nadal	26 Sant Esteve	27	28	29
30	31					

[autògrafs] (1990)

Ajuntament de
Mollet del Vallès

Arxiu Històric
Municipal

F-3.8.

42 x 29 cm.